కొత్త రిక్షా

పులికంటి కృష్ణారెడ్డి

రంగయ్య రిక్షా తొక్కుతున్నాడు.

పిక్కలు దుక్కల్లాగా, వొంటిమీద కండరాలు బంతుల్లాగా వయ్యారాలు పోతూ ఉండిన వయసు నుంచి రిక్షా తొక్కుతున్నాడు.

చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే పిక్కలు సన్నగిల్లినాయి. చెమట కార్చి కార్చి బంతుల్లాంటి కండరాలు బెండు తేల్నాయి. కండరాల మీద చర్మం సళ్ళొదిలి ముడతలు ముడుతలుగా వేలాడుతూవుంది. వెన్నెముక వంగింది. తలమీద గుబురు వెంట్రుకలు గాలికి ఎగిరిపోయినాయి.

భూమి తన చుట్టూ తాను తిరుగుతూ సూర్యుడి చూట్టూ తిరగడం వాడు చూడలేదు. అందుకే నమ్మడం లేదు. కానీ గోవిందరాజస్వామి తేరు మాత్రం తనకు తెలిసి యాభైసార్లు ప్రదక్షిణం చేసిందంటాడు. ఆ తేరు కదిలేది

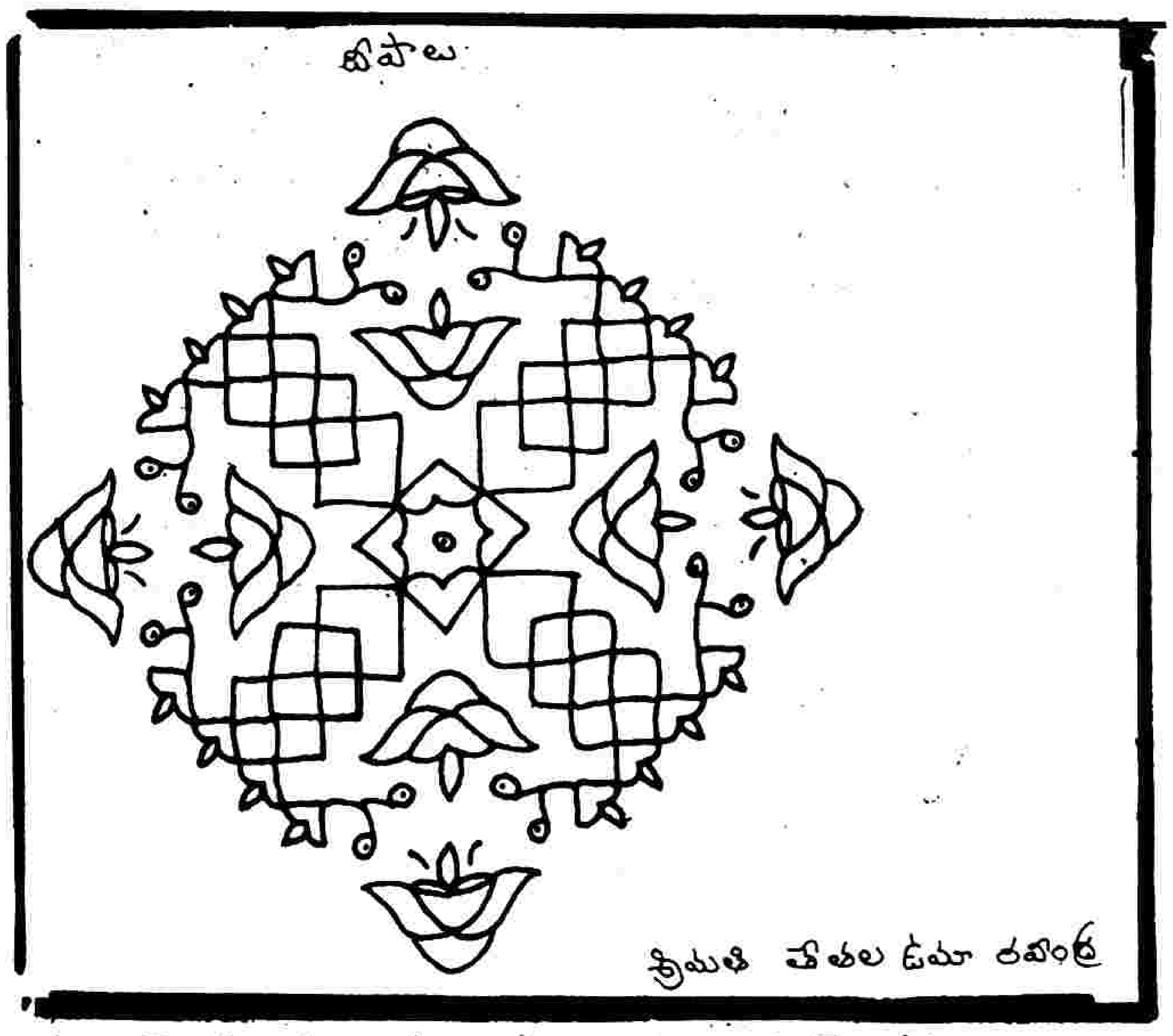

ఏడాదికొక్కసారి. 'అమ్మో! అప్పుడే యాభై ఏండ్లయిపోయ్‌నాయే! అనుకొంటూ దీనంగా రిక్షా వైపు చూశాడు. ఆ తరువాత రెండు అరచేతుల్ని చూసుకొంటాడు. ఆ మాపుల్లో ఎంత పరిశీలన?

"ఈ సేతిమీందగా ఎన్ని రిక్షాలు మారిపోయ్‌నాయ్" అంటూ భారంగా నిట్టూరుస్తాడు.

ఆ నిట్టూర్పును గాలి నిర్దయగా తనలో కలుపుకొంటుంది.

నిజమే! తెలిసీకొంత తెలియక కొంతగా జరిగి పోయిన యాభై యేండ్ల జీవితకాలంలో రంగయ్య చేతుల మీదుగా ఎన్నో రిక్షాలు మారినాయ్. కానీ తన రాత మాత్రమే మారలేదు.

అందుకే రంగయ్య రిక్షా తొక్కుతూనే ఉన్నాడు.

రంగయ్య రిక్షా తొక్కుతుంటాడు. ఆ ఊళ్లో రిక్షా రహదారిమీద పోతూ ఉండవచ్చు. సందుగొందుల్లో పోతూ వుండవచ్చు. అది ఎంత మంచి బాడుగైనా కావచ్చు. రిక్షా మీద ఎవరైనా కూర్చుని ఉండవచ్చు. గంట పదిన్నర అయివుంటుందని తోస్తేచాలు. రంగయ్య అటు ఇటు చూస్తాడు. గడియారం చేతికోసం గుటకలుమింగతాడు. కంటపడ్డానే సమీపిస్తాడు. 'గంటెంత యిందయ్యా?' అని అడుగుతాడు. ఆ చెయ్యి వయ్యారంగా అటు తిరిగి ఇటు తిరిగి 'పదిన్నర' అంటే చాలు. ఖాళీ రిక్షా అయితే సమస్యేలేదు. బాడుగంటూ వుంటే వెంటనే మార్చేస్తాడు. అరనిముషం ఆగకుండా ఇంటి దోవపడ్తాడు.

అప్పుడు రంగయ్య రిక్షా తొక్కడం చూస్తే 'ఔరా' అని ముక్కుమీద వేలేసుకోవల్సిందే. ఏదో పెట్టి మరచినట్లు, పుట్టిమునిగినట్లు తొక్కుతాడు. దారిలో ఎవరైనా 'ఏయ్ రిక్షా' అని పిలిస్తే 'రాను పోరా బేటా' అన్నట్టుగా నిర్లక్ష్యంగా ఒక్కచూపు విసురుతాడు. ఆ సో బోసోమని గసపోసుకుంటూ తొక్కుతూ అడ్డంకుల్ని అవలీలగా దాటుతూ అతడు రిక్షాతొక్కుతున్న తీరు చూస్తే 'వయస్సుకు ఆవేశానికి సంబంధం లేదేమో?' అన్నసందేహం కలుగుతుంది.

ఆగ మేఘాలమీద వచ్చినట్టే వస్తాడు. ఇంటి ముందర బాటమీద రిక్షా నిలబెడతాడు. ఆ ఇంటి ముందర బాట మోకాటెత్తు మిట్ట. ఆ మిట్ట మీదనిలబెడితే అది దొల్లు దొల్లు పుచ్చకాయలా దొర్లిపోతుందని చక్రాలకు వెనకా ముందూ రాళ్ళు కడతాడు. రిక్షా 'హేండిల్ బార్'కు వేలాడగట్టిన తుండు గుడ్డ విప్పుకుంటాడు. మొగానికి ముంజేతులకు పట్టిన చెమట తుడుచుకొంటాడు. 'అబ్బా' అని నిట్టూరుస్తూ గుడిసింటి తాళం తీస్తాడు. ఆ గుడిసెలో మసక చీకటి, వెలుతురు నుంచి వచ్చిన కంటికి మసక మసగ్గా కనిపిస్తూ వుంటుంది. అందుకే కండ్లు చింపుకొంటాడు. సత్తులోటాను వెదికి చేతికందుకొంటాడు. కుండలో గుక్కెడు నీళ్లు ముంచుకొని గొంతులో పోసుకొంటాడు. ఆ నీళ్ళు గొంతు జారక మునుపే వాకిట్లోకివస్తాడు. వాకిట్లో నిలబడి ఎదురు చూస్తుంటాడు.

ఆ వేళప్పుడు దానయ్య అదే దారిలో పోతూ ఉంటాడు.

అయితే రంగయ్య వైపు తిరిగి మళ్ళీ చూడకుండా వెళ్ళిపోతుంటాడు. అప్పుడు చూడాలి రంగయ్య మొగాన్ని. కత్తివేటుకు నెత్తురు చుక్క ఉండదు. ఏదో ఆశా నిరాశల మధ్య పెనుగులాట. ఆ పెనుగులాటలో నిస్సహాయత. మనిషి విలవిలలాడి పోతుంటాడు.

అట్లానిలబడి ఎదురు చూడడం నిన్నొక రోజు కాదు. మొన్నొక రోజు కాదు. ఆ రేండ్లుగా అట్లా ఎదురు చూస్తూనే వున్నాడు.

తొలి రోజుల్లో, ఏందానయ్యా? నాకేవన్నా జాబొచ్చిందా?" అని ఆతురుతగా అడిగేవాడు రంగయ్య. దానయ్య కూడా ఒక్కక్షణం నిలబడి కొనముక్కు మీదికి జారిన చత్వారం అద్దాల్ని సర్దుకొని చేతిలో జాబుల పేర్పును ఈ కడనుంచి ఆ కడదాకా వెదికి, ఏం రాలేదు కదా రంగయ్యా! అని ఓపిగ్గా సమాధానం చెప్పేవాడు. కొన్ని రోజులు జరిగేసరికి దానయ్య ఓపిక నశించింది. రంగయ్య నోరు తెరచీ తెరవక ముందే వస్తే నేనేయిస్తాగద రంగయ్య, నువ్వు అడగాల్నా?' అని సాగదీసేవాడు. మళ్ళీ కొంత కాలాని కి, నీకేవన్నా పనీపాటా లేదా రంగయ్యా?' అని విసుక్కునేవాడు. ఇప్పుడు రంగయ్య వాకిట్లో నిలబడి ఎదురు చూస్తున్నా చూసీ చూడనట్లు తన దారిని తాను పోతున్నాడు.

అయినా రంగయ్యలో ఆశ చావలేదు.

తపాలా బంట్రోతు దానయ్య ఆ ప్రాంతానికి చేరుకొనేటప్పటికి దాదాపు పదకొండు గంటలవుతుంది. తపాలా ఎక్కువగా ఉంటే పది పదిహేను నిముషాలు ఆలస్యమవుతుంది. బస్సులు రైళ్ళు ఆలస్యంగా వచ్చి తపాలా ఆలస్యంగా చేతికందితే అంతకంటే ఎక్కువ ఆలస్యంకూడా కావచ్చు. అయితే దినమూ రైళ్ళు బస్సులు ఆలస్యంగా రావు. అందుకే దానయ్య ఎప్పుడో కానీ ఆలస్యంగా రాడు.

దానయ్య ఆ ప్రాంతానికి సరిగ్గా పదకొండు గంటలకే రావచ్చు. పదకొండు గంటలకు పదినిముషాలు అటో ఇటోగా రావచ్చు. అతడెప్పుడైనా రానీ! ఎంత ముందుగా నయినా రానీ! ఎంత ఆలస్యంగా అయినా రానీ అతడక్కడికి చేరుకొనేటప్పటికి అయిదునిముషాలు ముందుగానే ఏ కాకమ్మకబురందిస్తుందో కానీ అక్కడికి చేరుకొంటాడు రంగయ్య.

దానయ్య రోజూ వస్తున్నాడు. పోతున్నాడు.

రంగయ్య దానయ్య వైపు దీనంగాచూస్తూ నిలబడుతున్నాడు.

చుట్టుపక్కల వాళ్ళు చూస్తున్నారు. ఆరేండ్లనుంచి చూస్తున్నారు. రంగయ్య వాకిట్లో నిలబడి ఎదురు చూడడం, దానయ్య తనదారిన తాను పోతూ ఉండడం చూడకూడదనుకొంటూనే చూస్తున్నారు. ఇప్పుడైతే అలవాటైపోయిందికానీ, మొదట మొదటయితే ఆకాలనీలో ఏ నోట విందామన్నా అదేమాట.

"ఆ ముసిలోడికి పిచ్చికానీ, నిజంగా కన్న తండ్రి మీద కలవర వుంటే వాడిన్నాళ్ళా గమ్మనుంటాడా? సీ సీ, ఏవి జల్మాలో ఏం పాడో? సేతులారా సెయ్యించుకుంటారు. కండ్లారాసుస్తానే ఉంటారు. మణిసట్టా మరుగైతే మర్సిపోతా వుంటారు. కడుపు కేంతింటారో? ఏ వో? ఆ ఎదవ.వాణ్ణి సదివించే దానికీ ముసిలోడెన్ని తిప్పలు పడే, ఏం కతా? తల్సుకుంటే కడుపు సెరువవుతుంది. వాడికేట్లా మణుసొప్పిందబ్బా? నిమ్మకు నీరెత్తినట్టు నిమ్మళంగా ఉందాడే?" అని ఒక రంటే "ఒరే! ఇది కలికాలంరా తండ్రీ! ఎవుడుతండ్రి? ఎవుడు బిడ్డ? అని ఇంకొకడు ఐహిక బంధాల్ని ఒక్కమాటలో తుంచేస్తాడు.

కొంతమంది ఎదుటపడి వేదాంతమే మాట్లాడేవాళ్ళు.

"రంగయ్యా, నీ పిచ్చికాకపోతే ఇంకా ఎందయ్యా నువ్వెదురుచూసేది? అడ్డాల్నాడు బిడ్డలేకానీ గెడ్డాలొస్తే ఎవురికెవురయ్యా? రెక్కలొచ్చేదాకాసాకితివి. రెక్కలు ముక్కల్జేసుకోని సాకితివి. రెక్కలొచ్చేశా, ఎగిరిపోయి, దానికేవురేం చేస్తారు?"

చేసేదేముంది? ఏమీ లేదని రంగయ్యకు తెలుసు. రంగయ్యకు పాఠం చెప్పిన వాళ్ళకూ తెలుసు. లేదంటే ఈ కర్మభూమిలో మనిషి ఏమీ చేయడానికి చేతకానపుడు వేదాంతం మాట్లాడేస్తాడు. సులువుగా మాట్లాడేస్తాడు. గురువులేని విద్య ఖర్చులేని పనికూడా.

ఎవ్వరేమన్నా అననీ రంగయ్య ఉలకడు. పలకడు. తన పనేమో? తానేమో? పదకొండు గంటలకు వాకిట్లో నిలబడి ఎదురు చూడడమేమో క్రమంతప్పకుండా చేస్తున్నాడు. ఏనాటికైనా ఒకనాటికి తన కొడుకు జాబురాస్తాడు. అది

యుద్ధంలో ఒలికిన తల్లిపాలు

పసితనంలో హాయిగా
తల్లి పాలకడలి మీద
పవళించిన సంగతి
తెల్లని చలువ దుప్పటి
గుర్తుకు తెస్తోంది
కంఠం దిగి పాలు
రక్తంగా మారాయి గతంలో
అస్తమానూ ఈ రోజుల్లో
రక్తపాతాలే మరి!
రణక్షయరోగి కదా ప్రపంచం!
కాస్త ఊపిరి పీల్చే చోట
టైం బాంబులు—
మాట పెగలకుండా గొంతులో
మర తుపాకీ—
పాలసీసాలా నిండుగా ఒక నవ్వు
నవ్వు పావురం ఎగురవేసే లోగా
ప్రపంచపు నాడీకేంద్రాలన్నీ
బిగపట్టిన
దగ్గు
భగ్గుమంటోంది
భళ్ళున సంజ ఒలికి
ఎప్పటిలాగే మళ్ళీ
దుప్పటి ఎర్రబడుతోంది

కొత్తపల్లి సత్యశ్రీమన్నారాయణ

కూడా రమ్మని జాబు రాస్తాడు. తాను తప్ప కుండా వెళ్ళతాడు. అన్న ఆశతోనే జీవిస్తున్నాడు.

జీవితానికి కష్టసుఖాలు!

కాలానికి రాత్రింబవళ్ళు!

రాత్రి తరువాత పగలు. కష్టం తరువాత సుఖం. ఎటువంటి బ్రతుకులో అయినా ఏనాటికో ఒకనాటికి పొద్దు మొలవక పోదు' అన్న ఆశతోనే మనిషి జీవిస్తున్నాడు.

రంగయ్య కూడా అందరిలాంటి మనిషే.

అందుకే జీవిస్తున్నాడు. జీవిస్తున్నాడు కాబట్టే తూర్పున పట మెగరక ముందే నిద్ర లేస్తాడు. నిద్ర పడక మీదనే కూర్చుని తాను చిన్నప్పుడు బడిలో కంఠతా పట్టిన రామరామ శతకాన్ని మొదటి నుంచి చివరిదాకా వల్లిస్తాడు. అట్లానే గొణుక్కొంటూ గుడిసెంటి ముందర నిలబెట్టిన రిక్షాముందర కూర్చుంటాడు. పాత గుడ్డలో శుభ్రంగా తుడుస్తాడు. ఎట్లైతికినా కలికానికంత మట్టి దొరకదులే. అన్నంత తృప్తికలిగే దాక తుడుస్తాడు. తరువాత ప్రదక్షిణం చేసినట్లు రిక్షా చుట్టు తిరుగతాడు. 'రిక్షా శుభ్రంగా ఉంది' అన్న తృప్తి పెదవులపై చిరునవ్వుగా పూస్తే చేతులెత్తి మొక్కుతాడు. కడుపున పుట్టిన బిడ్డకాకున్నా కడుపుకు కూడు పెడుతున్నందుకు. ఆ తరువాత గుడి సెంటి కల్లంత దూరంలోని చేదబావి దగ్గరికి నడుస్తాడు. నాలుగు బక్కెట్ల నీళ్ళు చేది నెత్తిన పోసుకుంటాడు. తిరిగి చూడకుండా ఇల్లు చేరుతాడు. గుడిసెంట వట్టింట వేంకటేశ్వరుని పటం ముందు నిలబడతాడు..

"సామీ, ఏడు కొండలవాడా, నెనుపడిన బాదలూ నీకు తెల్సు. నాకండ్లెట్టా కాయలు కాసిపోతా ఉండాయో సూస్తానే ఉండావ్. వినవూ. ఈ యదవలందరూ మాట్లాడ్తా వుంటే కడుపు తరక్కపోతా వుండాది. వాళ్లేమి అనలేక ఈళ్ళను తిట్లేక నడిమద్దెపడి నలిగిపోతా వుండా. వాణ్ణయినా పిలిపించు. లేకుండేవన్నయిన తొందరగా నీ దగ్గిరకి తీసుకొనిపో, ఈ సూటిపోటు మాటలు వద్దానే నుండలేదు" అని వేడుకొంటాడు.

పడక మీదనుంచి పారాయణం చేస్తే రాముడుపలకలేదు.

కన్నీళ్ళతో మనస్సును కడిగివేసుకొన్నా వెంకన్న కరుణించలేదు.

అయినా రంగయ్య నమ్మకం చావలేదు.

అందుకే.

"మాయ చీకటి కోనలో
కొన్నాళ్ళు మార్గంబు కానరాక
ఏ ఉపాయముగానక
కొన్నాళ్ళు జన్మమెత్తితి రామరామ"

అని పాడుతూనే మళ్ళీ మాయచీకటి కోనలోనే అడుగు పెడుతున్నాడు తన రిక్షాలో.

రిక్షా శేత పట్టకమునుపు రంగయ్యలారీ కూలీల మేస్త్రీ.

వయసులో చిన్నవాడైనా వాట మెరిగినవాడు కాబట్టి అవి బియ్యం బస్తాలైనా సరే, చింతపండు మూటలైనా సరే బంతుల్లాగా ఆడుకొనేవాడు. అందుకే కూలీలందరికీ రంగయ్య అంటే గౌరవం. అతడు గీచిన గీతదాటేవాళ్ళు కాదు. వాళ్ళ అడుగులకు మడుగులొత్తుతున్నారని రంగయ్య కూడా అధికారం చలాయించేవాడు కాదు. ఆడుతూ పాడుతూ లారీల్ని భర్తీ చేస్తూ, దింపుతూ ఆ పట్టణంలో రంగయ్య రాజాలా బతికేవాడు.

రంగయ్య రాజా లాంటి బతుకులో మెడపైకెత్తి చూస్తే మేడలేదు కానీ తలదాచుకోవడానికి ఒక చుట్టు గుడిసెవుంది. ఆ చుట్ట గుడిసెలో పట్టపురాణి కాకపోయినా సంసారంలో పట్టు విడుపులు తెలిసిన అతని ఇల్లాలువుంది. పేరు. రాణెమ్మ. రంగయ్య రాణెమ్మా ఆ చుట్టు గుడిసెలో జీవితాన్ని ఒక పట్టు పట్టి చూస్తున్నారు.

రంగయ్యకు పెండ్లి అయి ఆరేండ్లయింది. ఈ ఆరేండ్ల జీవితం ఏచీకూ చింతా లేకుండా జరిగిపోయింది. అయితే ఇప్పుడు ఉన్నట్లుండి వాళ్ళకొక చింత పట్టుకొంది.

అందుకే రాణెమ్మ దినంతప్పకుండా నవగ్రహాల గుడిచుట్టింది. మంగళవారం మంగళవారం రాహుకాలంలో గంగమ్మగుడిలో దీపంపెట్టింది. ప్రతి శుక్రవారం తాతయ్య గుంట కట్టమీద రాగిచెట్టు వేపచెట్టు పెనవేసుకొని ఆదిదంపతులై అలరారుతూండేవాళ్ళకు పూజచేసి నూటొక్కసార్లు చుట్టింది.

అయినా ఆమె కడుపు పండలేదు.

రంగయ్యకు దిక్కుతోచలేదు.

దిన దినానికి అతనిలో హుషారు చచ్చిపోతూవుంది. నవ్వుతూ నవ్విస్తూ, బస్తాలతో బంతులాడుతుండిన మనిషి తనపంతు పని తాను చేస్తున్నాడు. ఏదో పోగొట్టుకొన్నట్లు ముభావంగా తిరుగుతున్నాడు. కంట పడిన రాతికీ రప్పకూ మొక్కుతున్నాడు. పనిపాట లేకపోతే ఏ వీధి అరుగు మీదనో కూర్చుని ఎటో చూస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు. అతని వాలకం ఒక రాగాన అంతుబట్టక కూలీలందరి చుట్టూ చేరి గుచ్చిగుచ్చి అడిగితే "ఇంటి పేరు నిలబెట్టే దానికొక మొలక మొలవకపోతే ఇంక ఈ బతుకుండేనిలాభం? లేకేమి లాభం?" అని నిట్టూర్చినాడు.

అంద రు పక పక నవ్వినారు.

రంగయ్య విస్తుబోయి చూస్తున్నాడు.

"ఒరే రంగా! నీకేవన్నా పిచ్చిగిచ్చి పట్టిందా? ఆరేండ్లకే అంతా అయిపోయ్‌నట్లు బాదపడ్తావుండావే? పదేండ్లకు సంతు గలిగినోళ్ళులేరా? పన్నెండేండ్లుకు కలిగి నోళ్ళు లేరా? అప్పుడే కాటికి కాళ్ళు సాచుకొన్న ముసిలోడి మాదిరి కంటికి కడవడేదుస్తా వుండావే?" అని ఎత్తి పొడుస్తానే ఎగతాళిచేసినారు.

అయినా రంగయ్య తీరు మారలేదు.

రంగయ్య గబగబ లారీకి మూట లెక్కిస్తా వుంటాడు. లేదా దించుతూ వుంటాడు. ఆ సమయంలో ఆదారి వెంబడిపోతూ ముద్దుగా బొద్దుగా ఒక పాప కంటపడ్తేచాలు. చేస్తున్నపని ఆపి ఆ పాప వైపు రెప్పార్పకుండా చూస్తూ నిలబడతాడు.

అదిగోడకు తగిలించిన కేలండరైనా కావచ్చు. గాలికి కొట్టుకొని పోతున్న పాతపత్రిక అయినా కావచ్చు. అందమైన పిల్లవాడిబొమ్మ అగుపిస్తేచాలు. ఆ బొమ్మవైపే చూస్తూ కన్నీళ్ళు కారుస్తుంటాడు.

నిజంగా రంగయ్యకు పిచ్చి పట్టిందనుకొన్నారు కూలీలు.

రంగయ్యకు నిజంగానే పిచ్చి పట్టింది.

మేస్త్రీ పనికి రాజీనామా చేసినాడు.

'అయ్యో, కుయ్యో, మన్నారు కూలీలు. అందరు కలసి రంగయ్య ఇంటికి పరుగెత్తినారు.

గుడిసింట ముందర నింపాదిగా గొంతు కూర్చుని రిక్షాతుడుచుకొంటున్నాడు రంగయ్య. అందరికీ కడుపు రగిలింది.

"ఒరే రంగా, ఇదేవన్నా బగుండాదంట్రా. నిన్నేనమ్ముకున్నాం. నువ్వు చెప్పినపని చేసినాం. నువ్వు ఇచ్చినంత తీసుకున్నాం. ఊళ్ళో నీకుండే పరపతి మాకేడ వచ్చింది ఒళ్ళొంచి పన్జేసేదానికి తెల్సు కానీ నాకళ్ళతో మాట్లాడేనగాతగా మాకేంతెల్సు? వున్నట్టుండి మమ్మల్నిట్టా నట్టేట్లో ముంచేస్తేఎల్లరా?"

ఇది అందరి అభిప్రాయం. అయితే పలికింది మాత్రం ఒక్కగొంతే.

కానీ రంగయ్య తలెత్తకుండానే రిక్షా తుడుచుకొంటున్నాడు.

"ఒరే! మేవడిగేదేంది? నువ్వు జేసేదేంది? ఇదేవన్నా బాగుందంటావా?"

"బాగలేదని నాకూ తెల్సు"

"అయితే లెయ్ పోదాం"

"నేను రాలేన్రా"

"ఇదేం పోగాలంరా నీకు? రెండు లారీలు దించి మూడు లారీల కెక్కిస్తే పీకూ సింతా లేకుండా మనబతుకువెళ్ళిపోతావుంటే పొద్దుగూకులూ రిక్షా తొక్కాలంటావేం ఇదేం కర్మరా నీకు?"

"ఒరే, వొళ్ళొంచి పన్జేసుకోవాల్నే కానీ సంపాయించే దేవుందిరా? ఎట్టయినా సంపాదించుకోవచ్చు. అయితే చేసే పన్లో తృప్తి ఉండాల్రా"

"తృప్తి లేకుండా ఇప్పుడు నీకేవయింది?"

"నేజేస్తుండే పనిలో నాకు తృప్తిలేదు."

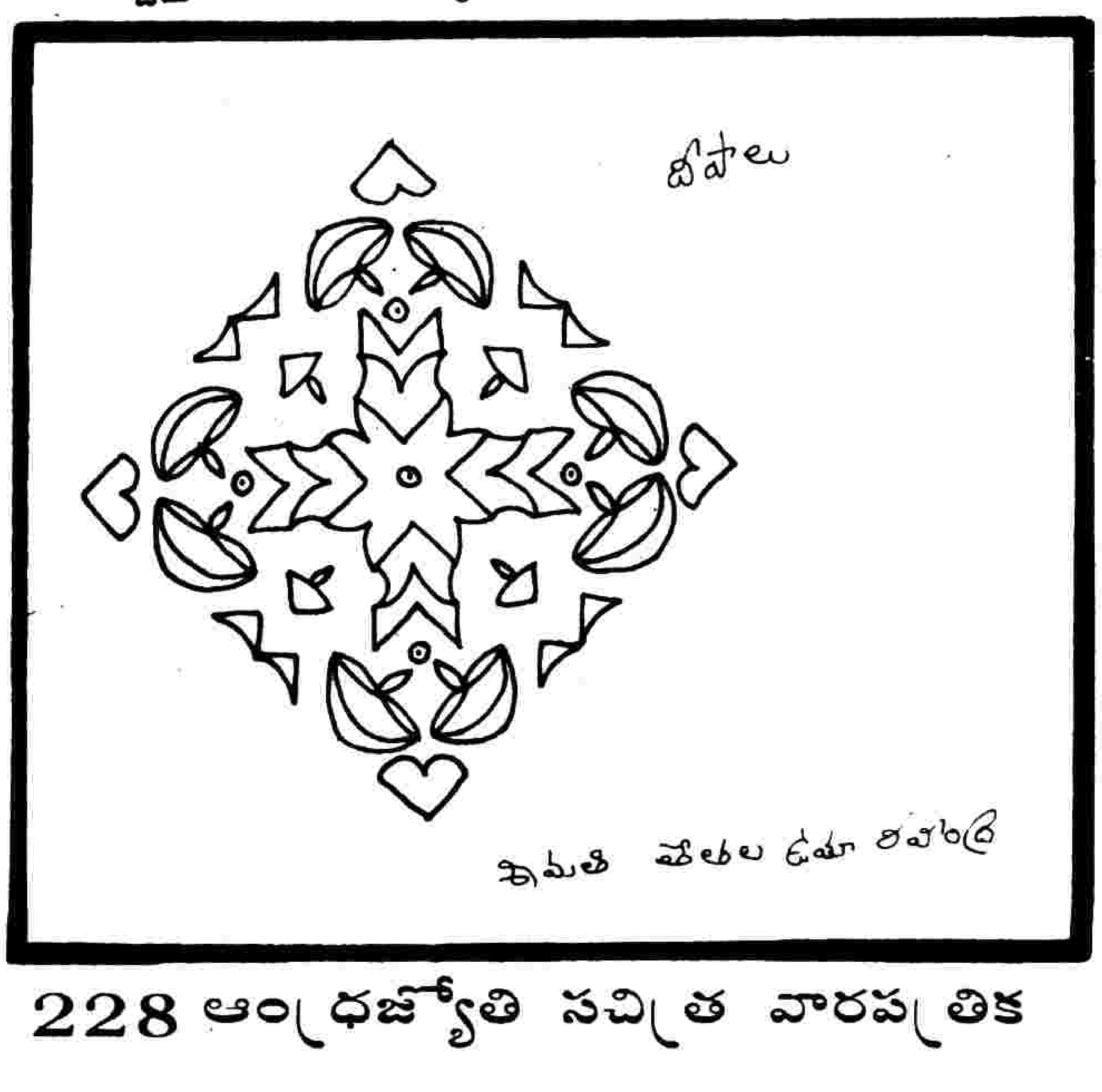

"రిక్షా తొక్కితే ఉంటుందో?"

"అది మీకేం తెలుసురా?"

'తెల్దనేగదా అడగతావుండేది"

"ఒరే, బుద్దెరిగిన నాట్నుండి మనబతుకులన్నీ ఈ రోడ్లమిందనే గడ్సినాయి. ఈ రోడ్లమింద మనకండ్లముందర్నే ఎన్నో రిక్షాలొస్తావుండె. పోతావుండె. వాటి దోవవాటిది. మన్దోవ మన్దిగా వుండె. కానీ మొన్నోకనాడు. రొండుబార్ల పొద్దెక్కుంటుంది. ఒక రిక్షా కంటపడింది. నిదానించి చూసినా. రిక్షానిండా పిల్లకాయలు. పచ్చనిక్కర్లు... తెల్లసొక్కాలు రకరకాల పువ్వుల్ని గుత్తులుగుత్తులుగా కట్టి రిక్షాకు లోడ్ చేసినట్లుంది. చూస్తా చూస్తా వొళ్ళట్లానే మర్సిపోయ్‌నా!"

"కాగితాల మీద బొమ్మల్ని చూస్తేనే కండ్లనీళ్ళు పెట్టుకుంటావుంటివే? ఇంక కంటెదుట పిలకాయలుంటే వొళ్ళేనా? ఈ ప్రెపంచాన్నే మర్సిపోతావ్"

"అందుకేరా, పదిండ్లు వొప్పుకున్నా, రిక్షా తెచ్చుకున్నా. ఆ పిలకాయిల్ని కాన్వెంటి స్కూలికి తీసకపోయ్ తీసుకొస్తా. నా బతుకులో ఒక మొలకెట్టా మొలవకపోయె. కనీసం ఇట్లయినా నా ముచ్చట తీర్చుకుంటా"

ఆ మాటంటూ ఉంటే రంగయ్య గొంతుపూడుక పోయింది. గుడిసింట్లో రాణెమ్మ కుమిలి ఏడుస్తావుంది.

లారీ కూలీలు మారుమాట్లాడకుండా వచ్చిన దోవ పట్టారు.

లారీ కూలీల మేస్త్రీ రంగయ్య 'రిక్షా రంగయ్య' అయినాడు.

ఇప్పుడు రంగయ్య ఠంచనుగా ఉదయాన తొమ్మిది గంటలకు రిక్షా ఎక్కుతాడు. రిక్షాతొక్కుతూంటే అతని మొగంలో ఏదో తృప్తి. అది భాషకందని తృప్తి. ఆ తృప్తి ఆహ్వానం పలుకుతూంటే రిక్షా ఆనందంగా తొక్కుతాడు. ఇంటింటి ముందర నిలబెడతాడు. గణగణ గంట కొడతాడు. ముచ్చటగా తయారై బుడిబుడినడకతో వస్తున్న పిల్లకాణ్ణి అమాంతంగా జవురుకొంటాడు. జాగ్రత్తగా రిక్షాలో కూర్చోబెడతాడు. చేతిలో పంచితీసి రిక్షాకు తగిలిస్తాడు. 'బద్రంగా కూసో బాబూ అంటూ బయల్దేరతాడు.'

వరుసగా ఇంటింటి ముందర ఇంతే!

మనిషికి తృప్తిలో ఆనందం వుంది.

రంగయ్యకు పిల్లల్నెత్తి రిక్షాలో కూర్చోబెట్టుకోవడంలో తృప్తి. కూర్చో బెట్టుకొని రిక్షాతొక్కడంలో తృప్తి. వాళ్ళమీద ఈగవాలనీయకుండా చూసు కోవడంలో తృప్తి. వాళ్ళు ఒకరితో ఒకరు కొట్లాడుకొంటూంటే వద్దని బ్రతిమాలడంలో తృప్తి. వాళ్ళకు కారియర్లు మోయడంలో తృప్తి. వాళ్ళక అన్నం తినిపించడంలో తృప్తి మళ్ళీ వాళ్ళను ఇంటింట దింపడంలో తృప్తి. ఆ తృప్తిలో ఆనందం ఆ ఆనందంలో పిల్లల్లో పిల్లవాడైనాడు రంగయ్య. తనజన్మమే తరించినట్లు మురిసిపోతున్నాడు.

అంతకుమించి ఆ పిల్లల తల్లిదండ్రులూ ఆనందపడిపోతున్నారు.

"ఏ తల్లి కనిందో యేమో పాపం, పిల్లలంటే ఎంత అపేక్ష వాడికి ? ఎంత జాగ్రత్తగా చూసుకొంటున్నాడు. కన్న తల్లిదండ్రులైనా సరే, వాడిముందు సిగ్గుపడాల" అని ఒకరితో ఒకరు అనుకొంటున్నారు.

ఈ మాట ఆనోటా ఈనోటా పడి ఊరంతా ప్రాకింది.

రంగయ్యకు గిరాకీ హెచ్చింది.

ఇప్పుడు రెండుట్రిప్పులు వేస్తున్నాడు.

రంగయ్య తనకు బిడ్డలు లేరన్నమాటే మరిచినాడు. అందరూ తనబిడ్డలే అని భావిస్తూ వాళ్ళతోనే తన ముద్ద ముచ్చట తీర్చుకొంటున్నాడు.

ఇప్పుడు రాణెమ్మ మనస్సు కూడా కుదుట పడింది.

ఎప్పుడూ ఏదో పోగొట్టుకొన్నట్లుగా, ముభావంగా తిరుగుతూ "ఏ జల్మంలో చేసిన పాపమో యేవో? ఈ జల్మలో దేవుడిట్టా చేసినాడు" అని కంట తడిపెడుతూంటే రాణెమ్మ కడుపు తరక్కపోయేది. అయ్యో, ఈ కడుపులో ఒక కాయ గాస్తే, అని మాటి మాటికి పొట్ట తడిమి చూసుకొనేది. తానేదో తప్పుచేసినట్లు తనలో తాను కుమిలిపోయ్యేది. కానీ ఇప్పుడు భర్త ఆ మాటే మరిచినట్లుగా ఆనందంగా తిరుగుతూంటే ఆయన ఆనందమే తన ఆనంద మన్నట్లుగా రాణెమ్మ అంతకంటే ఆనందంగా వుంది.

కాలం ఉరుకులు పరుగులమీద వుంది.

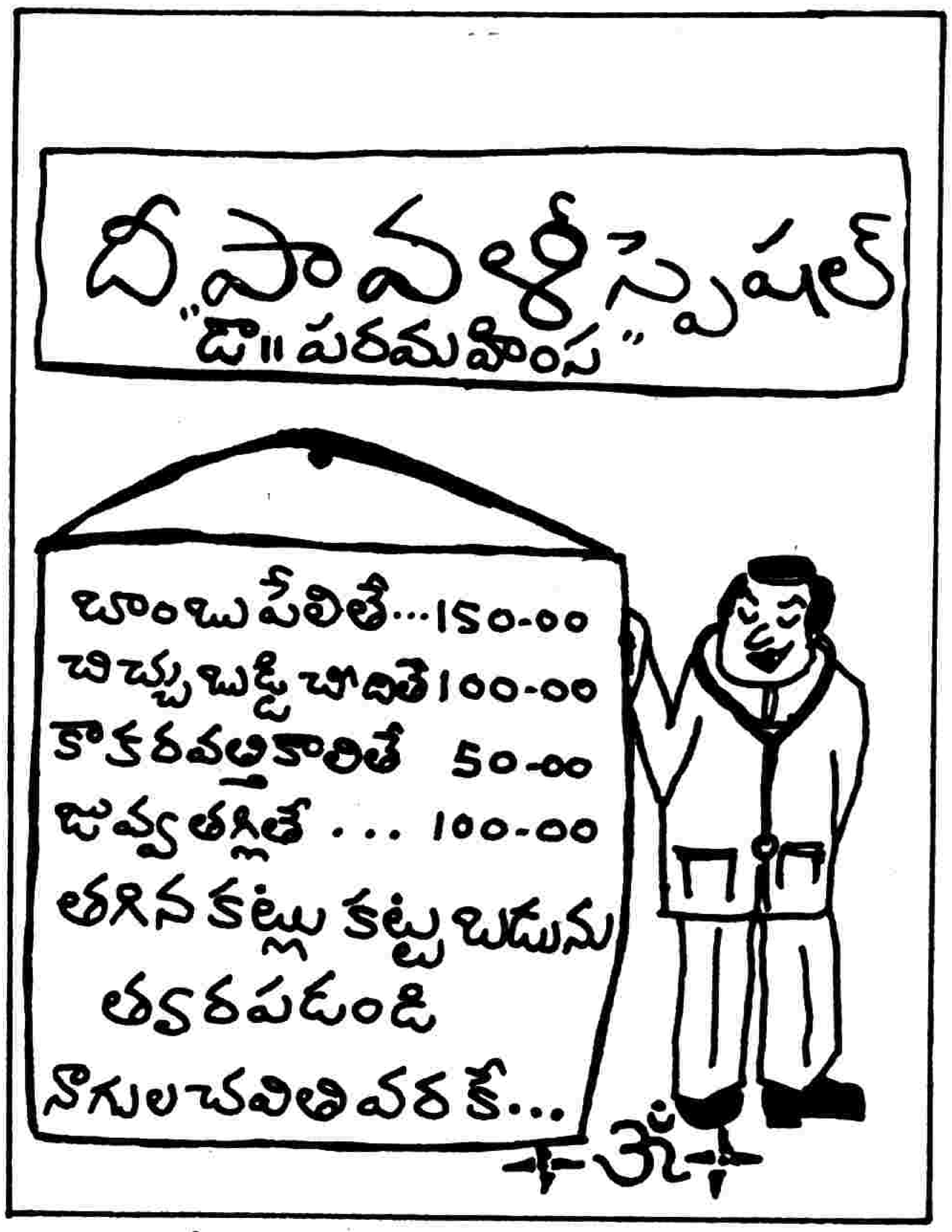

రంగయ్య సేవలకు పసిమనసులు పరవశిస్తున్నాయి. ఆ పసిమనసుల్ని కన్న ప్రేవులు మనసారా ఆశీర్వదిస్తున్నాయి. ఆ ఫలితమే అన్నట్లుగా రాణెమ్మ గర్భవతి అయింది.

రంగయ్య ఆనందానికి మేరలేదు.

ఇరుగు పొరుగును పిలిచి విందులచ్చినాడు. చాక్లెట్లు కొని పిల్లలకు పంచినాడు. ఎందుకు రంగయ్యా? అని అడిగితే ఆ పసి కందులకు ఏమని చెప్పాల్నో తెలియక మొదట ముసి ముసిగా నవ్వి ఆ తర్వాత బిక్కమొగమేసినాడు. 'చెప్తేనే తీసుకుంటాం' అని పట్టుబట్టితే ఎట్లా చెప్పల్నో తెలియక 'మల్లా సెప్తాను తినండి బాబూ' అని బ్రతిమాలి తినిపించాడు. నిలచినచోట నిలవ లేక పోతున్నాడు. ఆనందం పట్టలేకపోతున్నాడు.

ఈ మార్పును గమనించిన పిల్లల తల్లిదండ్రులు 'ఏం రంగయ్యా? ఏం కథ? చాలా హుషారుగా ఉన్నావే?' అని అడిగితే సిగ్గులో చిగులుకొని మెలికలు తిరిగిపోతూ 'నాపెండ్లాం నీళ్ళుపోసుకొనిందమ్మా' అంటున్నాడు.

"అయితే ఇంక అయినట్లే, నీ కొక పిల్లోడుపుడ్తే ఇంక ఈ పిల్లోళ్ళ గతియింతే, అని అంటే" అదేందమ్మా అట్టంటారే? ఈ పిల్లోళ్ళు పెట్టిన కూడుతినేగదా ఇన్నాళ్ళు బతికినా, ఇప్పుడు నాకొక్కడు పుడ్తే మాత్రం ఈళ్ళకన్నా ఎక్కవా వాడు? ఇంకెప్పుడు అట్టనద్దమ్మా" అని కోపాన్ని ప్రకటిస్తున్నాడు.

రాణెమ్మను మాత్రం మహారాణిలా చూసుకొంటున్నాడు.

తొమ్మిది నెలల గడవడం ఎంతసేపు? తొమ్మిది దినాల్లా గడిచిపోయ్‌నాయ్. రాణెమ్మ ప్రసవించింది. మగబిడ్డ. అయితే రంగయ్యకు పుత్రోత్సాహాన్ని మాత్రమే మిగిల్చి తాను వెళ్ళపోయింది.

రంగయ్య కాళ్ళు విరిగిన మంచంలా కుప్పగా కూలిపోయ్‌నాడు.

రాణెమ్మ తన బ్రతుకులో కాలుపెట్టిన తర్వాతనే తన బ్రతుకొక దారిన పడిందని రంగయ్య విశ్వాసం. అందులో తనకష్ట సుకాల్ని పంచుకొని కనుసన్నల్లో మెలిగింది. ఆమె లేని ప్రపంచం రంగయ్యకు శూన్యంగా కనుపిస్తూ వుంది. ఆమెలేని ఈ లోకంలో తాను బ్రతకలేనంటూ బోరుమని ఏడుస్తున్నాడు.

రంగయ్య ఏడుస్తుంటే పిల్లలు ఏడుస్తున్నారు. పిల్లలు ఏడుస్తుంటే వాళ్ళ తల్లి దండ్రులు బాధ పడిపోతున్నారు.

"రంగయ్యా, పోయినవాళ్ళతో కలిసి మనం పోబోయ్యేది లేదు కదా? లేదు ఎంత యేడ్చి మొత్తుకొన్నా వాళ్ళు తిరిగి రాబోయ్యేది లేదు కదా? ఇంక ఏడ్చిందానివల్ల ఏం లాభం? నీ బ్రతుకులో లేక లేక కలిగిన బిడ్డ, నీ రాణెమ్మ నీకు ప్రసాదించిన బిడ్డ. ఇట్లా ఏడ్చి ఏడ్చి నువ్వొక గతిబట్టిపోతే ఆ బిడ్డ గతేమిటి? ఆ బిడ్డ కోసమైన నువ్వు బతికి బాగుండాలికదా?" అని పిల్లల తల్లిదండ్రులు హితవు చెప్పినారు. ఇరుగు పొరుగు ధైర్యం చెప్పినారు.

రంగయ్య మనసురాయి చేసుకొన్నాడు.

ఆరునూరైనా నూరు ఆరైనా తన కొడుకును ఒక ప్రయోజకుడిని చేయాలని పట్టుబట్టినాడు. ఆ పురిటి కందుతో పడరాని పాట్లు పడినాడు. కడపటికి తన పట్టుసాధించినాడు.

రంగయ్య కొడుకు రాఘవ ఇప్పుడు బ్యాంక్ ఆఫీసర్.

రాఘవ బ్యాంక్ ఆఫీసరై ఆరేండ్లయింది. పెండ్లి చేసుకొని అయిదేండ్లయింది. అతడు ఇప్పుడు ఉంటున్నది నెల్లూరులో.

ఆ కొడుకు జాబురాస్తాడని రంగయ్య ఎదురు చూస్తున్నాడు. ఆరేండ్లనుంచి ఎదురు చూస్తున్నాడు. సరిగ్గా ఉదయం పదకొండు గంటలకు తన గుడిసెంట ముందర నిలబడి తపాలా బంట్రోతు దానయ్య కోసరం ఎదురు చూస్తున్నాడు.

దానయ్య ప్రతిరోజు వస్తున్నాడు. పోతున్నాడు.

రంగయ్య జాబు కోసం ఎదురు చూస్తునే వున్నాడు.

ఏడేండ్ల తర్వాత ఒకానొక రోజు. ఉదయం పదకొండు గంటలవుతున్న వేళ. రంగయ్య ఇంటి ముందర రిక్షా నిలబెట్టినాడు. రిక్షా చక్రాలకు వెనుకా ముందు రాళ్ళు కట్టినాడు. మొగానికి ముంజేతులకు పట్టిన చెమటను తుండుగుడ్డతో తుడుచుకొంటూ గుడిసెంట తాళం తీసినాడు. సత్తులోటా కోసరం మసక చీకట్లో కండ్లు చించుకొని చూస్తున్నాడు. 'రంగయ్యా' అన్న పిలుపు చెవిన పడింది.

పిలుస్తున్నది దానయ్య అని తెలుసు.

ఒక్క అడుగులో వాకిట్లోకి వచ్చి వాలినాడు.

"నీ కొడుకు దగ్గర్నుండి మనియార్డు వచ్చింది గద రంగయ్యా" అంటూ దానయ్య గుడిసెంటి ముందరికి వచ్చినాడు.

రంగయ్యకు అది కలా? నిజమా? అర్థం కావడంలేదు. 'నిజమేనా?' అని అడగదామంటే నోరు పెగల్లేదు. ఆశ్చర్యం, ఆనందం, తృప్తి, అన్నీ కలగలిసి రంగయ్య మీద దాడిచేస్తే పాపం. ఆ ముసలి ప్రాణి తట్టుకోలేక తల్లడిల్లిపోతున్నాడు.

"అబ్బా, ఎంత కాలానికి వాడికి నీ మీద దయపుట్టిందయ్యా? అదిగది నాతాడు తెంపినా చేతుల్లో పెడుతుంటిని" అని అంటూనే దానయ్య రంగయ్య చేవ్రాలు తీసుకొని వందరూపాయలు రంగయ్య చేతుల్లో పెట్టినాడు.

ఒక్కవందకాదు. వందలు చూసిన చేతులవి. అయినా ఆ వందరూపాయలు చేతిలో వుంటే ఆ ఆనందమే వేరుగా వుంది. అది తన కొడుకు పంపించినడబ్బు. తాను ఒక్క జాబు కోసరం ఎదురు చూస్తే తన కొడుకు తనను రమ్మని పంపినడబ్బు. తాను ఎంతో కాలం కార్చిన చెమటకు ప్రతిఫలం ఆడబ్బు!!

అందుకే రంగయ్య ఆనందానికి అవధులు లేవు.

ఆ పది - పది రూపాయలనోట్లని ఈ చేతిలో అయిదు ఆ చేతిలో అయిదుగా పుట్టుకున్నాడు. అవి నలుగురి కంట పడేటట్లుగా చేతులు పైకెత్తి పట్టుకొని పరుగందుకొన్నాడు. ఆ రేపటెండలో పరుగెత్తుతూంటే ఆ నోట్లు గాలికి రెపరెపలాడుతున్నాయ్. అట్లానే రంగయ్య ఆ కాలనీలో ఇంటింటికి తిరిగినాడు. 'ఒరే, నాకొడుకు నన్ను మర్చిపోయ్‌నాడంట్రే, సూడండి, మర్చి పోయ్‌నాడేమో సూడండి... నూరు రూపాయలు పంపించినాడు సూడండ్రా" అంటూ కనిపించిన వాడికంతా చెప్తూ చూపిస్తూ పరుగిడుతున్నాడు. ఈ ముసిలోడే ఆనందంతో గుండె పగిలి సస్తాడేమో' అన్న సందేహం కలిగేటట్లు పరుగెత్తు తున్నాడు. అట్లా పరుగెత్తి అందరికీ ఈ వా అందచేసినాడు. ఆ తర్వాత వచ్చి రిక్షా ఎక్కినాడు. రిక్షా కూడా హుషార్ వచ్చినట్లుంది. దారిపల్లంగావుంది. గాలి వాటంగావుంది. ఆగమేఘాల మీద వచ్చి చిన్న బజార్లో ఆగింది.

ఒక్క కిలో చాక్లెట్లు కొన్నాడు రంగయ్య.

నేరుగా లారీ కూలీలదగ్గరకి వెళ్ళినాడు. తలా రెండు చాక్లెట్లు ఇచ్చినాడు. ఏం

రంగయ్యా, ఇప్పుడి స్కూలికి మూడ్రెప్పలు శాన్సు కొట్టేసినట్లుందే? అని వాళ్ళంటే ఎదవనాయాండ్లకిప్పుడు సూదు యాపారం బుద్దులే... ఈ పొద్దు నాకొడుకు నాకు నూర్రూపాయలు పంపించినాడ్రా'' అని గర్వంగా చెప్పినాడు. అప్పటికే గంట పన్నెండు దాటుతూవుంటే 'అరెరె పిల్లకాయిల అన్నం తీసుకోని పోవాల్రో, అంటూ రిక్షా ఎక్కినాడు. ప్రతి ఇంట దగ్గర కేరియర్ తీసుకొంటూ రెండు చాక్లెట్లు వాళ్ళ చేతుల్లో పెట్టినాడు. 'ఏం రంగయ్యా?' అంటే 'నాకొడుకీ పొద్దు దుడ్లు పంపించినాడమ్మా' అని ముసిముసిగా నవ్వుతూ మెలికలు తిరిగినాడు. పిల్లల కందరికీ భోజనాలు పెడ్తూ మిగిలిన చాక్లెట్లని అందరికీ సమంగా పంచినాడు. 'ఈ పొద్దు జీతం రోజు కూడా కాదే? ఎందుకు చాక్లెట్లు పంచుతున్నావ్ రంగయ్యా?' అంటే నాకొడుకీ పొద్దు మనియార్డు పంపించినాడు బాబూ అని అంటూంటే వక్కి దవల్లో ఒక వింత కాంతి నిక్కిసిల్గింది.

ఆ రాత్రి రంగయ్య పడుకున్నాడన్న మాటేకాని కంటిమీద రెప్ప పడితే ఒట్టు. రకరకాల ఆలోచనలతోనే తెల్లవారింది. నిద్రలేస్తూనే రంగయ్య నిత్యకృత్యాలు తీర్చుకొన్నాడు. 'ఇన్నాళ్ళకు నా యందు దయకలిగిందా సామీ, ఏడు కొండలవాడా? అని పట్టేంట పటానికి సాగిల బడి మొక్కినాడు. ఆ రాత్రంతా నిద్రలేకుండా ఆలోచించినట్లుగానే తన బాధ్యతల్ని ఆ కాలనీలో తనకు నచ్చిన ఒక కుర్రవాడికి అప్పచెప్పినాడు. ఆ తర్వాత ఇంటింటికీవెళ్ళి 'అమ్మా ఇంతకాలానికి నాకొడుక్కి నామీద దయకలిగి నట్లుంది. ఇంతకాలం ఎట్లానో ఒకట్లా లాక్కొనోచ్చినా, ఇంకెట్లరా తండ్రీ అని అను కుంటా వుంటే ఆ దేముడే వాడి మణుసులో దూరి ఈదోవ సూపించినట్లుంది. 'పెళ్లొస్తానమ్మా' అని రెండు చేతులెత్తి దండ పెడ్తె వాళ్ళ కండ్లల్లో గిర్రున నీళ్ళు తిరిగి నాయి. రంగయ్య వెళ్ళిపోతున్నాడంటే పిల్లలు ఒకటేగోల.

అయినా తప్పలేదు.

అందరి దగ్గర సెలవు తీసుకొన్నాడు రంగయ్య. ఎంత బిగబట్టినా కన్నీళ్ళను పట్ట లేకపోతున్నాడు. ఇంతకాలంగా బతికిన ఊరిని, ఊళ్ళో మనుష్యుల్ని, ప్రాణానికి ప్రాణంగా ప్రేమించిన పసకందుల్ని వదిలి పెట్టిపోవాలంటే గుండె చెరువయింది. అయినా నిబ్బరించుకొన్నాడు.

నిట్టూరుస్తూ నెల్లూరుబస్సు ఎక్కాడు.

బస్సు కదిలింది. వేగాన్ని పుంజుకొనింది. నిగనిగమెరుస్తున్న నల్లటి తారు రోడ్డును మింగేస్తున్నట్లుగా ముందుకు దూసుకు పోతూ వుంది. పురిటి కందును తన కప్పగించి రాణెమ్మ గుటుక్కుమంటే తాను పడిన కష్టాలు ఆ కష్టాలకు కానుకగా ఇంత కాలానికి తనకు దక్కుతున్న ప్రతిఫలాన్ని తలపోస్తూ కండ్లు మూసుకొని కమ్మని ఊహల్లో తేలియాడుతున్నాడు రంగయ్య.

బస్సు నెల్లూరులో ఆగింది.

రంగయ్య బస్సు దిగినాడు. ఊరు కొత్త అయినా వృత్తికొత్తగాదు రిక్షావాళ్ళతో మాటా మాటా కలిపినాడు. కొడుకు ఇల్లు కనుక్కోవడానికి రంగయ్య పెద్దగా శ్రమ పడవలసి న అవసరంలేకపోయింది.

ఇంటి ముందర రిక్షా ఆగింది. రిక్షాదిగుతూంటే తనకోసమే ఎదురు చూస్తున్నట్లుగా కొడుకూ కోడలు ఎదురొచ్చినారు. కొడుకు ఆప్యాయంగా పలకరించినాడు. కోడలు నమస్కరించింది.

రంగయ్య గుండెలు ఆనందంతో తడిసి ముద్దయితే కన్నుల చెమ్మగిల్లినాయి. చెమ్మగిల్లిన కండ్లని పై గుడ్డతో వత్తుకుంటూ లోనికి నడుస్తున్నాడు. కొడుకు కోడలు చెరి ఒక వైపుగా అనుసరిస్తున్నారు. మూడముచ్చటగా వున్న ఆ మిద్దెలో అడుగుపెడుతూంటే ఏదో స్వర్గ లోకంలోకి అడుగుపెట్టినట్లుంది. అయినా రంగయ్య గుండెల్లో ఏదో మూలనక్కి ఉండిందో బాధ. గబుక్కున బయట పడింది.

ఏవిరా నాయినా? ఇన్నాళ్ళకీ ముసిలోడు గురర్తుకొచ్చినాడా? రాకపోతే పోయింది. ఒక్క జాబు ముక్క రాసేధానిక్కూడా ఓపిక లేకపోయ్యిందా? కని సాకి సంతరించినోడు ఒకుడుండాడని కలవరం కూడా లేపోయ్యిందే? ఆడ నేనెట్లా ఎదురు సూసినానో నీకేం తెలుసురా? అంతేలే, రేపు నీకు బిడ్డలు పుడ్తే అప్పుడు తెలుస్తుంది కడుపు తీపంటే?''

''పుడ్తే ఏవిటి మావయ్యా. పుట్టారు. ఒక మనవడు , మనవరాలు''

కోడలు అంటూ వుంటే, అంతలోనే 'మమ్మీ' 'డాడీ' అంటూ ముద్దులు మూటగట్టినట్లున్న నాలుగేళ్ళ బాబు, మూడేళ్ళపాప ఎదురొచ్చినారు.

''మీ తాతయ్య బాబూ'' అని రాఘవ అంటూంటే ఆ పసికూన లిద్దరూ విస్తుబోయి చూస్తున్నారు.

పసిపాపల్ని ఎట్లా చూడాల్నో తెలుసు రంగయ్యకు. ఎట్లా లాలించాల్నో తెలుసు రంగయ్యకు. ఎట్లా దగ్గర చేర్చుకోవాల్నో తెల్సు రంగయ్యకు. అందుకే ఆప్యాయంగా చూస్తూ అమాంతంగా ఆ యిద్దర్నీ చేరొక చేత్తో జవురు కొన్నాడు. మారు మాట్లాడకుండా ఆ పిల్లలిద్దరూ బొమ్మల్లాగా రంగయ్య చేతుల్లో వుంటే ఇంటికోడలు వింతగా చూస్తూ వుంది.

''చూశావా రాజీ! నేను చెబితే ఏమోమ్మో అన్నావే? మానాన్న అంటే ఏమనుకొన్నావ్? ఆయన దగ్గర సమ్మోహనాస్త్రం వుందే! ఎవరి పిల్లలైనా సరే! ఎంత పెంకి ఘటాలైనా సరే, ఆయన చేతి స్పర్శ తగిలితే అంతే, కీఇచ్చిన బొమ్మల్లాగా నా అంటే నా, కీ అంటే కీ, కద నాన్నా''

రంగయ్య కొడుకు వైపు ఒక్కచూపు చూసినాడు. ఆ చూపుల్లో ఎంత తృప్తి? ఎంత ఆనందం? ఎంత ప్రసన్నత?

''నాన్నా నీకు తెలుసునో తెలియదో కానీ నీ కోడలు కూడా నాతో పని చేస్తూ వుంది. అందుకే ఇంత మంచి ఇల్లు కట్టుకోగలిగాను. ఎంత వుండీ ఏం ప్రయోజనం? నిద్రలేచీ లేవడంతోటే ఆదరాబాదరా వండి అంతతిని, అంత మధ్యాహ్నానికి కట్టుకొని బయల్దేరే సరికి సరిపోతుంది. పనిమనిషిని పెట్టుకోవడానికి కంటే ఈరోజుల్లో ఇంట్లో ఒక పులిని పెంచుకోవచ్చు. నీ మనవడికి నాలుగేండ్లు, మనవరాలికి మూడేండ్లు. ఇద్దర్నీ కాన్వెంటుకు పంపాలి. ఈ రోజుల్లో మీకు తెలియందేముంది? ఎవర్నీ నమ్మడానికి వీల్లేదు. మొన్న ఒకరిక్షా వాడు మా బ్యాంక్‌లో ఆఫీసర్ కొడుకుని ఎవరికో అమ్మేసి పరారైనాడు. మీరైతే నాన్నా, ఇంక మాకేదిగులు వుండదు. ఎవరెవరో పిల్లల్ని ఎంతో జాగ్రత్తగా చూసుకునేకంటే నీ మనవణ్ణి మనవరాల్ని ఎలా చూసుకొంటారో చెప్పాల్నా నాయనా? అందుకే రిక్షాకూడా కొనిపెట్టాము. కొత్తరిక్షానాన్నా''

భూమి బద్దలు కాలేదు. ఆకాశం ఊడిపడలేదు. సూర్యచంద్రులు గతులు తప్పలేదు. కన్నీళ్ళు కాల్వలు కట్టలేదు. ఎవరి గుండెలూ పగిలిపోలేదు. శ్రీరామా కుమారుడు అంధులైన తల్లితండ్రుల్ని కావడిలో మోసిన కర్మభూమి కదా ఇది?

రంగయ్య మహావేదాంతిలా చిరునవ్వునవ్వినాడు.

ఆ చిరునవ్వులోని అంతరార్థం అతనికే తెలియాలి మరి?